

Overlap tussen grondrechten/fundamentele rechten en privaatrechtelijke normen. Convergentie en afstemming.

Grondrechten en fundamentele rechten zijn aan te merken als allerhoogste rechtsregels. Deze regels behoren tot het publiekrecht. Van oorsprong gaat het hierbij om de verticale relatie tussen overheid en burger. In het heden is dit een te beperkte weergave van de werkelijkheid: naast het begrenzen van overheidsmacht en het voor de overheid genereren van positieve verplichtingen, zijn deze rechten ook van toepassing op privaatrechtelijk overheidshandelen en werken deze tevens door in privaatrechtelijke verhoudingen tussen particuliere partijen (horizontale werking). Deze doorwerking levert wel vragen op, die van belang zijn voor de convergentie en afstemming tussen publiek- en privaatrecht. Daarnaast is ook sprake van convergentie tussen rechtstelsels onderling. De grondrechten en fundamentele rechten zijn voor het Platform dus zowel uit hoofde van de interne rechtsvergelijking tussen publiek- en privaatrecht als voor de externe rechtsvergelijking tussen Nederland en België interessant. Hierna wordt een aantal vragen geformuleerd aan de hand waarvan tijdens onze meeting van 27 september 2024 de dialoog over dit onderwerp kan plaatsvinden.

Vraag 1 (vereisten voor doorwerking):

1.1 In welke gevallen kan horizontale doorwerking van grondrechten/fundamentele rechten aan de orde komen? (Maak daarbij zo nodig onderscheid tussen nationale grondrechten, EVRM en het EU-Handvest). Is daarvoor nodig dat sprake is van een ongelijke verhouding tussen partijen (machtspositie) en/of de behartiging van publieke belangen? Welke criteria/grenzen zijn er?

- 1.2 Volgens de rechtsleer wordt aan de toepasselijkheid van de algemene beginselen van behoorlijk bestuur in Nederland wel het vereiste gesteld dat sprake is van een overheidslichaam of bestuursorgaan in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Ligt dit anders/genuanceerder als het gaat om grondrechten/fundamentele rechten en zo ja, welke is hiervan de achtergrond/kan hiervan de achtergrond zijn?
- 1.3 Als de regelgever (EU en/of nationaal) besluit de toepassing van de horizontale werking van grondrechten/fundamentele rechten op te nemen in regelgeving (codificatie),¹ zijn er over die inpassing in privaatrechtelijke verhoudingen dan nog opmerkingen te maken?

Vraag 2 (techniek van doorwerking):

- 2.1 Welke zijn de technische verschillen tussen directe en indirecte horizontale werking (reflexwerking)?
- 2.2 Welke zijn van elk van beide technieken de voor- respectievelijk nadelen/bezwaren?
- 2.3 Is in de mate van toepassing van doorwerking respectievelijk de te kiezen techniek een ontwikkeling te ontwaren?

Vraag 3 (meerwaarde?):

In hoeverre voegt de toepassing van grondrechten iets toe aan privaatrechtelijke normen als 'redelijkheid en billijkheid' en

¹Denk bijvoorbeeld aan de recent vastgestelde EU-Ontbossingsverordening en -Batterijenverordening en de voorgestelde Corporate Sustainability Due Diligence Directive en de Forced Labour Regulation. Zie ook de rapportageverplichtingen op grond van de algemene Corporate Sustainability Reporting Directive en de Sustainable Finance Reporting Directive in de financiële sector (en de daarbij horende implementatie wetgeving).

'maatschappelijke zorgvuldigheid'? Leidt deze tot andere oplossingen?

Vraag 4 (privaatrechtelijk overheidshandelen)

4.1 De grondrechten zijn ook op het privaatrechtelijk overheidshandelen van toepassing. Welke gevolgen kan dit hebben voor het geldende privaatrecht in het concrete geval?

4.2 Maakt het voor de toepassing van grondrechten op privaatrechtelijk overheidshandelen verschil dat het om een overheid gaat? Anders gevraagd: is de overheid, als het gaat om privaatrechtelijk overheidshandelen in een bepaalde rol, bijvoorbeeld die van werkgever, in verband met grond- en/of mensenrechten eventueel anders te behandelen dan een private partij in diezelfde rol?

Vraag 5 (specifieke concepten publiek- en privaatrecht):

Waar komen bij de afstemming van grondrecht en privaatrecht klassieke concepten van publiek- en privaatrecht, zoals partijautonomie, legaliteitsbeginsel en wetmatigheidsbeginsel, in het gedrang?

Vraag 6 (kleurschakering):

6.1 Is er verschil in toepassing van grondrechten in een publiekrechtelijke en een privaatrechtelijke context, als het de uitleg ervan betreft?

6.2 Is er verschil in toepassing van grondrechten in een publiekrechtelijke en een privaatrechtelijke context, als het de toetsingsintensiteit ervan betreft?

Vraag 7 (van openbare orde?):

Zijn grondrechten/fundamentele rechten van openbare orde en dient de rechter deze zo nodig ambtshalve toe te passen en wat houdt die ambtshalve toepassing in voorkomend geval precies in? Maakt de rechtsverhouding waarom het gaat (publiek- of privaatrechtelijk) daarbij verschil? Zijn er verschillen tussen Nederland en België?

Vraag 8 (convergentie tussen rechtsstelsels):

In hoeverre dragen de grondrechten/fundamentele beginselen bij aan de convergentie tussen:

- * publiek- en privaatrecht
- * het recht van Nederland en België?

Zijn van een en/of ander concrete voorbeelden te noemen?

Vraag 9 (wensenlijst):

Welke wensen zijn in verband met het onderwerp van deze meeting te formuleren uit oogpunt van de missie van het Platform: *een optimale wisselwerking tussen publiek- en privaatrecht en het voorkomen van onnodige verschillen tussen die twee werelden?*